

ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΟΥΒΡΟΥ

ΕΛΛΑΔΑ
ΕΚΤΟΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΛΟΥΒΡΟΥ

Αφροδίτη της Μήλου, Νίκη της Σαμοθράκης. Το σημερινό Τμήμα Ελληνικών, Ετρουσκικών και Ρωμαϊκών Αρχαιοτήτων του Λούβρου ιδρύθηκε το 1793 και καλύπτει το σύνολο του ελληνορωμαϊκού κόσμου της Μεσογείου. Πρόκειται για μια από τις ωραιότερες και πιο ολοκληρωμένες συλλογές αρχαίας ελληνικής τέχνης. Οι αρχαιολογικές αποστολές από τον 19ο αιώνα το εμπλουτίζουν κυρίως με τμήματα αρχιτεκτονικών γλυπτών. Το ιστορικό της συγκρότησης του Τμήματος μας το αφηγείται ο πλέον αρμόδιος, ο ίδιος ο διευθυντής του Μουσείου του Λούβρου.

JEAN-LUC MARTINEZ

Πρόεδρος-Διευθυντής του Μουσείου του Λούβρου

01

Η κρίση του Πάρη. Ψηφιδωτό δάπεδο (μάρμαρο, ασβεστόλιθος και υαλόμαζα), από την Οικία με το Αίθριο στην Αντιόχεια επί Ορόντου (σημερινή Αντάκua, Τουρκία), περ. 115-150 μ.Χ. Ύψος: 1,86 μ., πλάτος: 1,86 μ. Παρίσι, Λούβρο. Φωτ.: © 2013 Musée du Louvre / Thierry Ollivier.

Η κατανόηση της πρόσληψης της κλασικής αρχαιότητας στη Γαλλία και η δημιουργία μιας από τις ωραιότερες και πιο ολοκληρωμένες συλλογές αρχαίας ελληνικής τέχνης που φυλάσσονται εκτός Ελλάδος.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΥΒΡΟΥ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ το 1793, μαζί με το τμήμα των έργων ζωγραφικής, το οποίο και θα το διαδεχθεί αργότερα το σημερινό Τμήμα Ελληνικών, Ετρουσκικών και Ρωμαϊκών Αρχαιοτήτων, ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα αρχαιολογικά τμήματα του Μουσείου χάρη στη διττή φύση της συλλογής του: αυτό το πρώτο Μουσείο Αρχαιοτήτων κληρονομεί ένα σύνολο γλυπτών που είχαν χρησιμοποιηθεί στη Γαλλία και στην Ιταλία του 17ου και του 18ου αιώνα για να διακοσμήσουν πριγκιπικά ενδιατήματα και το οποίο εκτίθεται ακόμη στο Λούβρο, στα ιστορικά διαμερίσματα της βασιλομήτορος και στο περίπτερο του βασιλιά (pavillon du Roi). Αυτό το Μουσείο Αρχαιοτήτων εμπλουτίστηκε γρήγορα, τον 19ο και τον 20ό αιώνα, με πραγματικές αρχαιολογικές συλλογές που καλύπτουν το σύνολο του ελληνορωμαϊκού κόσμου της Μεσογείου. Η επισκόπηση της ιστορίας του Μουσείου ισοδυναμεί με την κατανόηση της πρόσληψης της κλασικής αρχαιότητας στη Γαλλία και τη δημιουργία μιας από τις ωραιότερες και πιο ολοκληρωμένες συλλογές αρχαίας ελληνικής τέχνης που φυλάσσονται εκτός Ελλάδος, μιας συλλογής σχεδόν μοναδικής στον κόσμο, λόγω της μεγάλης χρονολογικής και γεωγραφικής της φιλοδοξίας (από τη Νεολιθική εποχή έως τον βυζαντινό κόσμο, από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι τη Λιβύη και από τη Σικελία μέχρι τη σημερινή Τουρκία).

Το Μουσείο Ναπολέοντος (musée Napoléon) (1800–1815): μια εξαιρετική συλλογή αρχαιοτήτων από την οποία η ελληνική τέχνη σχεδόν απουσιάζει

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων του Λούβρου, που ανοίγει το 1793, συγκροτείται γύρω από τις παλιές βασιλικές συλλογές, οι οποίες με τη Γαλλική Επανάσταση εμπλουτίστηκαν με τις δημεύσεις της περιουσίας των εξόριστων αριστοκρατικών οικογενειών, με δημεύσεις περιουσιών στην Ιταλία μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Τολε-

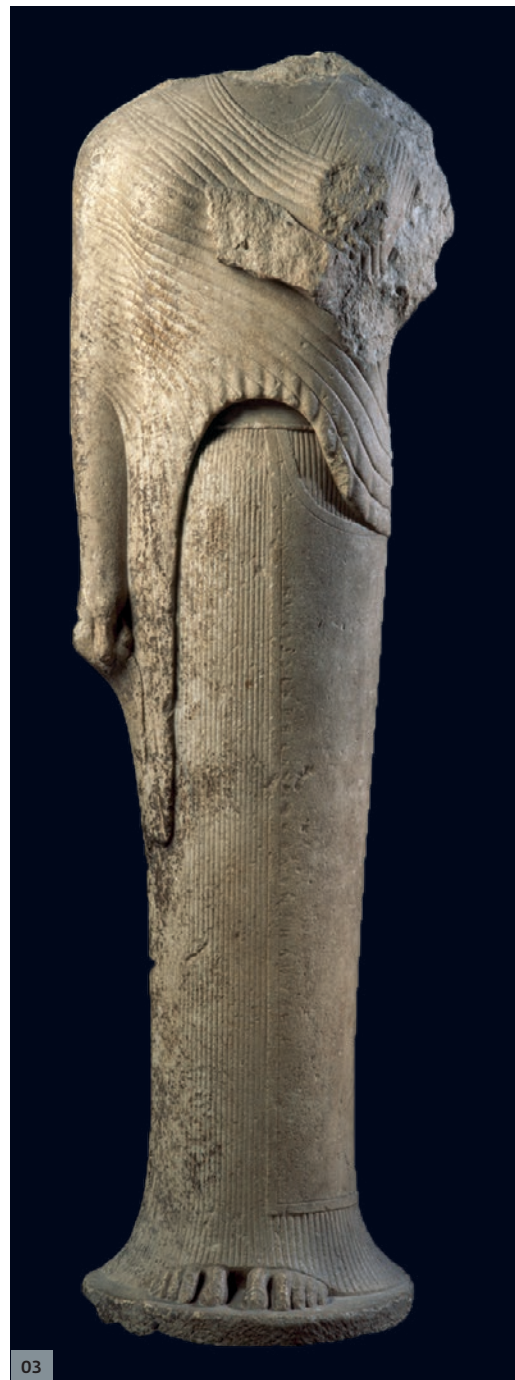

ντίνο, στις 17 Φεβρουαρίου 1797, και στη Γερμανία μετά τον πόλεμο που έληξε το 1806. Ενώ όταν ανοίγει το Μουσείο του Λούβρου, στη Μεγάλη Γκαλερί (Grande Galerie du Louvre) παρουσιάζονται μόνο κάποια «ετρουσκικά» αγγεία, το 1810 ο κατάλογος του «Μουσείου Ναπολέοντος» περιλαμβάνει πάνω από 2.200 ευρετηριακούς αριθμούς γλυπτών και αποτελεί το μεγαλύτερο μουσείο αρχαιοτήτων σε ολόκληρο τον κόσμο.

Το 1800 το Μουσείο αυτό εγκαθίσταται στο ισόγειο της Μικρής Γκαλερί (Petite Galerie), στα θερινά διαμερίσματα της Άννας της Αυστρίας, που μετασκευάστηκαν ολοκληρωτικά ενόψει της νέας τους χρήσης. Οργανώνεται από τον Ιταλό Ennius Quirinus Visconti, τον πρώτο Επιμελητή Αρχαιοτήτων του Λούβρου, σύμφωνα με το πρότυπο της εικονογραφικής ταξινόμησης των Μουσείων του Βατικανού, στην οποία είχε συμβάλει και ο ίδιος μαζί με τον πατέρα του και τον αδελφό του. Αυτό το πρώτο Μουσείο Αρχαιοτήτων του Λούβρου αρχικά περιλαμβάνει ρωμαϊκά γλυπτά και συγκεντρώνει τα γνωστά αριστουργήματα της γλυπτικής, όπως το σύμπλεγμα του Λαοκόοντος του Βατικανού ή τον Απόλλωνα του Μπελβεντέρε. Συγκεντρώνοντας γλυπτά με διαφορετική προέλευση, το μουσείο αυτό προήγαγε την αντιπαράβολή και την αναγνώριση του φαινομένου των ρωμαϊκών αντιγράφων και συνέβαλε στη διάκριση της ελληνικής γλυπτικής, που σχεδόν απουσιάζει από το Λούβρο, από τη ρωμαϊκή γλυπτική. Τα σπάνια γλυπτά που εκτέθηκαν στο Λούβρο στις αρχές του 19ου αιώνα, ενυπόγραφα έργα Ελλήνων γλυπτών, είναι στην πραγματικότητα έργα που βρέθηκαν στη Ρώμη και είχαν φιλοτεχνηθεί για τη ρωμαϊκή πελατεία, όπως ο περίφημος Μονομάχος (εικ. 7), που αγοράστηκε το 1807 μαζί με το σύνολο της Συλλογής Μποργκέζε. Μαζί με τα αγγεία που για μια περίοδο θεωρούνταν «ετρουσκικά», επειδή είχαν βρεθεί στην Τοσκάνη σε τάφους Ετρούσκων πριγκίπων στους οποίους ήταν ιδιαίτερος αγαπητός (πρόκειται στην πραγματικότητα για ελληνικά αγγεία που είχαν εξαχθεί στην Ιταλία κυρίως από την Αθήνα και την Κόρινθο), μόνο οι συλλογές δύο Γάλλων πρεσβευτών περιλαμβάνουν αρχαιότητες που προέρχονται από την Ελλάδα: η συλλογή ελληνικών επιγραφών του μαρκήσιου de Nointel, ο οποίος πέρασε από την Αθήνα το 1674 ταξιδεύοντας προς την Κωνσταντινούπολη, και η συλλογή του κόμη de Choiseul-Gouffier. Ο κόμης απέκτησε από τις τουρκικές αρχές εκμαγεία αρχιτεκτονικών γλυπτών τα οποία μετέφερε από την Αθήνα ο πρόξενός του L.S. Fauvel που επιχείρησε τις πρώτες ανασκαφές στην Ακρόπολη το 1788–1789. Ο Fauvel, μολονότι σεβάστηκε τον σωζόμενο στη θέση του αρχιτεκτονικό διάκοσμο του οποίου έφτιαχνε τα εκμαγεία, ανέσυρε από τα ερείπια του Παρθενώνα, που είχε καταστραφεί από την έκρηξη του 1687, κάποια θραύσματα πεσμένα καταγής καταγής, όπως η «Πλάκα των Εργαστινών», με την οποία το Λούβρο παρουσιάζει για πρώτη φορά στο ευρύ κοινό γλυπτά από τον Παρθενώνα, και μάλιστα σε μια εποχή που η Ακρόπολη, οθωμανικό φρούριο τότε, δεν ήταν κατά κανόνα προσβάσιμη σε μη μουσουλμάνους.

Τα Μουσεία αρχαιοτήτων την περίοδο της Παλινόρθωσης (1815–1848): η άφιξη της αρχαίας ελληνικής τέχνης στο Λούβρο

Μετά την ήττα του Ναπολέοντος Α΄, η οποία είχε ως επακόλουθο την επιστροφή έργων στην Ιταλία και στη Γερμανία το 1815, ο E. Q. Visconti, και στη συνέχεια ο διάδοχός του, κόμης de Clarac, εφαρμόζουν μια αποτελεσματική πολιτική απόκτησης νέων έργων για να συμπληρώσουν τα κενά και να ανακαινίσουν τις αίθουσες του Λούβρου. Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να κατανοήσουμε το ταξίδι στην Ελλάδα του κόμη de Forbin, διευθυντή του Λούβρου, στις αρχές του Απελευθερωτικού Αγώνα του 1821. Η Αφροδίτη της Μήλου (εικ. 5), την οποία είχε προσφέρει ο μαρκήσιος de Rivière, Γάλλος πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη, στον Λουδοβίκο ΙΗ΄ το 1821, εντάσσεται εκείνο τον καιρό στις συλλογές του Λούβρου. Το αριστούργημα αυτό η Γαλλία το απέσπασε διά της βίας από τον δραγομένο του οθωμανικού στόλου, τον πρίγκιπα Μουρούζη, ο οποίος το προόριζε για το σπίτι του στην Κωνσταντινούπολη. Παρότι είχε πουληθεί από τις τοπικές αρχές στον Γάλλο πρέσβη, το άγαλμα τελικά βρέθηκε φορτωμένο σε οθωμανικό πολεμικό πλοίο! Παραλίγο το δι-

02

Κένταυρος αρπάζει Λαπιθίδα. Παρθενώνας, Νότια μετόπη 10, 445-440 π.Χ. Παρίσι, Λούβρο. Φωτ.: © Musée du Louvre, RMN / Daniel Lebée & Carine Deambrosis.

03

Η Κόρη της Σάμου ή «Κόρη του Χηραμύνη». Άγαλμα κόρης από το Ηραίο της Σάμου, 570-550 π.Χ. Παρίσι, Λούβρο. Φωτ.: © Musée du Louvre, RMN / Daniel Lebée, Carine Deambrosis.

04

Κρατήρας από το Δίπυλο (Αθήνα), αθηναϊκό εργαστήριο, περ. 725-700 π.Χ. Ύψος: 80 εκ., πλάτος: 75 εκ. Παρίσι, Λούβρο. Φωτ.: © Musée du Louvre, RMN / Hervé Lewandowski.

05

Η Αφροδίτη της Μήλου, μάρμαρο, περ. 100 π.Χ. Φωτ.: © Musée du Louvre, RMN / Anne Chauvet.

ασημότερο αρχαιοελληνικό άγαλμα του Λούβρου να μην φτάσει ποτέ στο μουσείο.

Το Μουσείο Αρχαιοτήτων του Λούβρου, το οποίο περιλαμβάνει ακόμη κατά κύριο λόγο ρωμαϊκά γλυπτά, εμπλουτίζεται μόλις κατά την περίοδο της Παλινόρθωσης με αρχαιολογικά αντικείμενα, κατά κύριο λόγο χάλκινα και αγγεία, τα οποία είχαν περισυλλεγεί στην Ιταλία με την αγορά των Συλλογών Tochon (1818) και Durand (1825-1836). Σε αυτή την αύξηση του αριθμού των αντικειμένων οφείλεται η δημιουργία του Μουσείου του Καρόλου Ι' (musée Charles X), το 1827, το οποίο βρίσκεται στον πρώτο όροφο του Ανακτόρου και συγκεντρώνει αυτά τα «αντικείμενα τέχνης» που προέρχονται κυρίως από την Πομπηία και το Ερκολάνεουμ. Από τότε εκτίθεται σε αυτόν τον χώρο τα πήλινα ειδώλια, τα αγγεία και τα χάλκινα αντικείμενα.

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, οι αρχαιολογικές αποστολές συμβάλλουν στον μετασχηματισμό αυτού του συνόλου, το οποίο απαρτίζεται πια όλο και περισσότερο από αρχαιολογικά αντικείμενα που έχουν βρεθεί εντός περικειμένου, κυρίως τμήματα αρχιτεκτονικών γλυπτών. Η επιστημονική αποστολή των Dubois και Blouet συνοδεύει το γαλλικό εκστρατευτικό σώμα το οποίο είχε έρθει για να βοηθήσει τους Έλληνες στον πόλεμο εναντίον των Τούρκων. Στη συνέχεια, η Γερουσία της Ελλάδος προσφέρει το 1829 στη Γαλλία αποσπάσματα από τον διάκοσμο του ναού του Δία στην Ολυμπία. Από τότε, το Λούβρο έχει τη μοναδική ευκαιρία να παρουσιάζει στο κοινό αρχιτεκτονικά μέλη του διάσημου ναού του 460 π.Χ. Περίπου δέκα χρόνια μετά, φθάνουν στο Λούβρο ένα κιονόκρανο και ένα μεγάλο μέρος της ζωφόρου του αρχαϊκού ναού της Άσσου (σημερινή Τουρκία), τα οποία δώρισε το 1838 ο Σουλτάνος Μαχμούτ Β' στον βασιλιά Λουδοβίκο-Φίλιππο. Αργότερα, το 1842 μεταφέρεται στο Λούβρο η μεγαλύτερη σωζόμενη ζωφόρος αρχαίου ελληνικού ναού, του διάσημου ναού της Αρτέμιδος στη Μαγνησία του Μαιάνδρου (σημερινή Τουρκία), έργου του Ερμογένη. Η ζωφόρος μεταφέρθηκε στη Γαλλία από την αποστολή του Charles Texier.

Έτσι, το Λούβρο γίνεται μέσα σε λίγα χρόνια ένα μοναδικό μουσείο για την ελληνική αρχιτεκτονική γλυπτική, στο οποίο εκτίθενται τεκμήρια από ναούς αρχαϊκού, αυστηρού, κλασικού και ελληνιστικού ρυθμού. Η άφιξη αυτών των μνημείων αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής στο Παρίσι καθιστά αναγκαία τη δημιουργία νέων αιθουσών, στην προέκταση της ασσυριακής συλλογής, στη βόρεια πτέρυγα της Τετράγωνης Αυλής (Cour carrée). Έτσι, το 1849 εγκαινιάζεται ένα «Μουσείο πρώιμης ελληνικής τέχνης» και συγκεντρώνει, σύμφωνα με μια οπτική χαρακτηριστική της εποχής, τις απαρχές μιας ελληνικής τέχνης προσδεδεμένης στις αρχαιότητες της Εγγύς Ανατολής.

Η κλασική αρχαιολογία στο Λούβρο κατά τη Δεύτερη Αυτοκρατορία (1852-1870): οι αρχαιολογικές αποστολές εξερευνούν τη βόρεια Ελλάδα- το Μουσείο Campana

Η έντονη αρχαιολογική δραστηριότητα της Δεύτερης Αυτοκρατορίας και η αγορά της Συλλογής Campana το 1861 άλλαξαν ακόμη περισσότερο τη σύσταση των συλλογών ελληνικών αρχαιοτήτων του Λούβρου.

Ο Ναπολέων Γ' πολλαπλασιάζει πράγματι τις αρχαιολογικές αποστολές σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου. Από το 1850 έως το 1855, ένα μέρος της συλλογής του Joseph Vattier de Bourville, η οποία είχε συγκροτηθεί στη Λιβύη, αγοράστηκε από το Λούβρο: το μουσείο απέκτησε έτσι μια συλλογή από παναθηναϊκούς αμφορείς που είχαν μεταφερθεί κατά την αρχαιότητα στη Λιβύη, τα σπάνια τμήματα ενός τάφου με ζωγρα-

05

φικό διάκοσμο ή ένα από εκείνα τα αγάλματα–προτομές που είναι χαρακτηριστικά της Κυρηναικής. Μετά τη δημιουργία της Γαλλικής Σχολής Αθηνών το 1846, η οποία αρχικά ιδρύθηκε για να καταρτίζει φιλολόγους και ιστορικούς, οι γαλλικές αρχαιολογικές αποστολές επικεντρώνονται στη βόρεια Ελλάδα, η οποία βρίσκεται ακόμη υπό οθωμανική κυριαρχία. Αυτό συμβαίνει πρωτίστως επειδή οι αρχαιολόγοι και οι προξενικοί πράκτορες που έχουν τοποθετηθεί στην Κωνσταντινούπολη ακολουθούν τα βήματα του Πομπήιου και των πολέμων εναντίον του Καίσαρα, σύμφωνα με ένα ιστορικό και πολιτικό σχέδιο προσφιλές στη Γαλλία του Ναπολέοντος Γ', ο οποίος είχε πάθος με τη βιογραφία του Ρωμαίου δικτάτορα. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να εντάξουμε τις αρχαιολογικές αποστολές του Léon Heuzey και του Henri Daumet στη Θεσσαλία και στη Μακεδονία (1861–1862), του Emmanuel Miller στη Θάσο (1864) ή του Charles Champoiseau στη Σαμοθράκη (1863–1864). Η αποκατάσταση των Μακεδονικών τάφων έγινε πρώτα στο Palais de l'Industrie το 1862 προτού μεταφερθούν στο Λούβρο στο οποίο εκείνη την περίοδο γίνονταν εργασίες. Στο Λούβρο βρίσκονται από τότε τμήματα μακεδονικών τάφων ή του ανακτόρου «της Παλατίτσας», η περίφημη *δίοδος των Θεωρών* της Θάσου ή η *Νίκη της Σαμοθράκης* (εικ. 6), μια σύνθεση της οποίας τη φιλοδοξία και την πρωτοτυπία μπορέσαμε να κατανοήσουμε μόνο ύστερα από την αργή αποκατάστασή της και την τελική εγκατάσταση στην κορυφή μιας μνημειακής κλίμακας εισόδου του μουσείου που ολοκληρώθηκε μόλις το 1883–1884. Πρώτο έργο που ανακάλυπτε ο επισκέπτης όταν έμπαινε στο Λούβρο, η Νίκη έγινε έκτοτε ένα σύμβολο του Μουσείου και ένα από τα διασημότερα ελληνικά γλυπτά στον κόσμο.

Την ίδια εποχή, η μερική προσθήκη της Συλλογής Campana στο Λούβρο το 1863 ανέτρεψε την οργάνωση των αιθουσών του πρώτου ορόφου γύρω από το πρώην Μουσείο Καρόλου Γ'. Με περισσότερους από 10.000 αριθμούς ευρετηρίου μόνο για τα αντικείμενα αρχαίας τέχνης, μεταξύ των οποίων 3.500 ελληνικά αγγεία που βρέθηκαν στην Ιταλία, η Συλλογή Campana καθιστά το Λούβρο το μουσείο με τη μεγαλύτερη συλλογή αρχαίων ελληνικών αγγείων σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο κρατήρας του Ευφρονίου, που βρέθηκε στην Ιταλία, είναι ένα από τα πολλά αριστουργήματα που εντάχθηκαν τότε στις συλλογές του Λούβρου.

Η αρχαία ελληνική τέχνη στο Λούβρο κατά την Τρίτη Δημοκρατία (1870–1939): γέννηση μιας αρχαιολογικής περιήγησης

Η προσθήκη αρχαιολογικών αντικειμένων που προέρχονται από ανασκαφές ή των οποίων είναι γνωστό το συγκεκριμένο επιταχύνθηκε επομένως στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και συνεχίστηκε μέχρι τις αρχές του 20ού, επιφέροντας βαθιές αλλαγές στη μουσειογραφική οργάνωση. Στα χρόνια της Τρίτης Δημοκρατίας λοιπόν, το τμήμα που τότε άρχισε να αποκαλείται «Τμήμα ελληνικών και ρωμαϊκών αρχαιοτήτων» μετασχηματίστηκε ριζικά για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις μιας αρχαιολογικής επιστήμης που βρισκόταν και η ίδια σε διαδικασία πλήρους μετασχηματισμού, έχοντας αρχίσει να εξερευνά τους μεγάλους αρχαιολογικούς χώρους της λεκάνης της Μεσογείου και να ανακαλύπτει την πρωτοϊστορία και την πρώιμη εποχή των κλασικών πολιτισμών. Αυτή η μεταμόρφωση πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια που ακολουθούν την ίδια λογική, η οποία προσπαθούσε να προσδώσει συνοχή στις διαδρομές. Υπήρχε καταρχάς, στην εικοσαετία 1870–1890 —μια πραγματικά χρυσή εποχή για το Μουσείο—, το όραμα να παρουσιαστούν όλα τα έργα που φυλάσσονταν στο Λούβρο και να γίνουν γνωστά μέσω ενός προγράμματος δημοσίευσης καταλόγων που δεν είχε προηγουμένο. Αργότερα, τη δεκαετία του 1930 ακολούθησε η πλήρης αναθεώρηση του σχεδίου του Μουσείου, η οποία οφείλεται στον διευθυντή Henri Verne και ευνοήθηκε από τη μετεγκατάσταση και την προφύλαξη έργων κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Τα ευρετήρια της περιόδου 1870–1930 μαρτυρούν ότι η ροή αντικειμένων από τις γαλλικές αρχαιολογικές αποστολές συνεχίζεται και ότι συγχρόνως ανανεώνεται η φύση των αποκτημάτων. Αυτή την περίοδο συγκροτούνται η συλλογή αρχαϊκών ελληνικών γλυπτών —μεταξύ των οποίων η Κόρη της Σάμου, αγορασμένη το 1881, η Κεφαλή του Ιππέα (κληροδότημα Rampin, 1896), η Κυρία της Ωξέρ (η οποία

Μετά τη δημιουργία της Γαλλικής Σχολής Αθηνών το 1846, η οποία αρχικά ιδρύθηκε για να καταρτίζει φιλολόγους και ιστορικούς, οι γαλλικές αρχαιολογικές αποστολές επικεντρώνονται στη βόρεια Ελλάδα, η οποία βρίσκεται ακόμη υπό οθωμανική κυριαρχία.

06

Η Νίκη της Σαμοθράκης, παριανό μάρμαρο, περ. 190 π.Χ., Παρίσι, Λούβρο. Φωτ.: © 2014 Musée du Louvre / Philippe Fuzeau.

Πρέπει επίσης να αναφερθούμε στην αποστολή εξερεύνησης του Λατμικού Κόλπου το 1872–1873 από τον Olivier Rayet και τον Albert Thomas, η οποία φέρνει στο Λούβρο τα γλυπτά και τα αρχιτεκτονικά μέλη της Μιλήτου.

ανταλλάχθηκε με έναν πίνακα το 1909)— καθώς και η μικρή συλλογή μυκηναϊκής, μινωικής και κυκλαδικής αρχαιολογίας, δείχνοντας αλλαγή αισθητικού κριτηρίου. Πολλά πύλινα ειδώλια και ανάγλυφα αποκτήθηκαν επίσης αυτή την περίοδο, μαρτυρώντας ένα πραγματικό πάθος για τη συγκεκριμένη τεχνική: οι Ταναγραίες που βρέθηκαν στη Βοιωτία από τον Olivier Rayet από το 1872, το πλούσιο υλικό από τη νεκρόπολη της Μύρινας, που ανασκάφηκε από το 1880 έως το 1882 από τους Salomon Reinach και Edmond Pottier και δωρήθηκε στο Μουσείο από τους ιδιοκτήτες των οικοπέδων, τα αντικείμενα από τερακότα της συλλογής Gréau που αποκτήθηκε το 1891 ή τα πολυάριθμα πύλινα ειδώλια από τη Σμύρνη τα οποία προσέφερε ο μηχανικός Paul Gaudin μεταξύ 1895 και 1904. Πρέπει επίσης να αναφερθούμε στην αποστολή εξερεύνησης του Λατμικού Κόλπου το 1872–1873 από τον Olivier Rayet και τον Albert Thomas, η οποία φέρνει στο Λούβρο τα γλυπτά και τα αρχιτεκτονικά μέλη της Μιλήτου μέσω της δωρεάς του Edmond de Rothschild που είχε χρηματοδοτήσει αυτές τις έρευνες. Μεταξύ 1915 και 1923 οι ανασκαφές του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος αποκαλύπτουν τη νεκρόπολη του Ελαιούντος στη Θράκη. Ο Félix Sartiaux ανασκάπτει από το 1913 έως το 1920 τη Φώκαια (στη σημερινή Τουρκία), μητρόπολη της Μασσαλίας. Ωστόσο, ο ρυθμός των αρχαιολογικών ερευνών που στέλνουν υλικό στο Λούβρο ελαττώνεται σημαντικά μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν η Γαλλία θεσπίζει σχετική νομοθεσία για τις χώρες που βρίσκονται υπό γαλλική εντολή (Λίβανος, Συρία), και φτιάχνει μουσεία για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των χωρών αυτών στον τόπο τους. Κατ' εξαίρεση, μια διεθνής γαλλοαμερικανική αποστολή διασώζει τα ψηφιδωτά της Αντιόχειας επί Ορόντου, και το 1936 αποδίδεται στο Λούβρο ένα σημαντικό σύνολο ψηφιδωτών από την πλούσια αυτή πόλη (εικ. 1).

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, ο πλήρης επανασχεδιασμός του τμήματος, που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου Verne, επιδιώκει να συγκεντρώσει το υλικό που βρισκόταν διασκορπισμένο σύμφωνα με διαφορετικές κάθε φορά λογικές —γεωγραφική, χρονολογική, εικονογραφική, που έμοιαζαν περισσότερο να συγκροτούνται παρά να συμπληρώνονται— και ολοκληρώνεται έτσι ο μετασχηματισμός του Λούβρου από Μουσείο Καλών Τεχνών σε Αρχαιολογικό Μουσείο. Από τότε αναπτύσσεται στο ισόγειο μια διαδρομή αφιερωμένη στην αρχαία ελληνική τέχνη, γύρω από τα γλυπτά που βρίσκονταν στις αίθουσες των χειμερινών διαμερισμάτων της βασιλίσσας, στα οποία προστέθηκαν η αίθουσα της Αρτέμιδος και η αίθουσα των Καρυάτιδων, σχηματίζοντας ένα συγκροτημένο σύνολο στη νοτιοδυτική γωνία της Τετράγωνης Αυλής. Με την ευκαιρία αυτή καλύφθηκε τότε (1934) με ένα μεγάλο υαλοστάσιο η πρώτη αυλή του Λούβρου, για να μπορέσει να στεγάσει την ελληνική αρχιτεκτονική γλυπτική.

Στον όροφο, οι εργασίες αναδιάταξης συνεχίστηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η συλλογή κεραμικής ταξινομήθηκε εκ νέου στην γκαλερί Campana, η οποία άνοιξε ξανά τις πόρτες της το 1948. Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς ανοίγει και η αίθουσα Clarac, που είναι αφιερωμένη στις «προελληνικές» αρχαιότητες.

Οι ελληνικές αρχαιότητες στο Λούβρο σήμερα: απολογισμός μιας ανολοκλήρωτης αναδιοργάνωσης των συλλογών κατά την περίοδο 1997–2010

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 εκπονήθηκαν πολλά σχέδια για την ανακαίνιση του τμήματος. Ο Pierre Devambazet άρχισε να υλοποιεί ένα από αυτά το οποίο προέβλεπε να ξεκινά η περιήγηση από την γκαλερί της Αφροδίτης της Μήλου και να αναμειχθούν οι τεχνικές, με την εγκατάσταση προθηκών στις αίθουσες με τα γλυπτά. Η σημερινή εικόνα των αιθουσών του τμήματος είναι καρπός ενός τεράστιου έργου ανακατάταξης των συλλογών που ξεκίνησε το 1975, όταν το εμπνεύστηκε ο François Villard και η ομάδα του, το οποίο υλοποιήθηκε χάρη στον προγραμματικό νόμο για τα μουσεία του 1978. Μια εξαιρετική έκθεση με τίτλο *Mer Egée, Grèce des îles* («Αιγαίο πέλαγος, Ελλάδα των νησιών»), που διοργανώθηκε το 1979 στη γκαλερί Denon, σήμανε την έναρξη αυτής της αναδιοργάνωσης, συμβάλλοντας στη διάλυση των αιθουσών που φιλοξενούσαν την έκθεση. Αυτό το ξεχωρι-

07

Πολεμιστής, ο λεγόμενος «Μονομάχος Borghese», του γλύπτη Αγασία από την Έφεσο, μάρμαρο, έργο εργαστηρίου της Μικράς Ασίας ή της Ελλάδας, περ. 100 π.Χ. Βρέθηκε στο Άντιουμ (σημερινό Άντισιο) της Ιταλίας. Παρίσι, Λούβρο. Φωτ.: © Musée du Louvre, RMN / Daniel Lebeé & Carine Deambrosis.

στό πλαίσιο εξηγεί γιατί το Τμήμα, το οποίο βρισκόταν σε διαδικασία αναδιάταξης, δεν επηρεάστηκε αρχικά από το σχέδιο Grand Louvre που αποφασίστηκε το 1981 καθώς και το ότι υπήρξε το μοναδικό τμήμα του μουσείου του οποίου δεν επανεξετάστηκε τότε η συνολική και διευρυμένη αναδιοργάνωση.

Το 1997, παραχωρείται το υπόγειο της πτέρυγας Denon και ανοίγει έτσι η αίθουσα της προκλασικής Ελλάδας, την οποία συμπλήρωναν η γκαλερί της ελληνικής επιγραφικής, η αίθουσα του αυστηρού ρυθμού και μια νέα αίθουσα αφιερωμένη στον ναό της Ολυμπίας, κάτω από το κλιμακοστάσιο με τη Νίκη της Σαμοθράκης. Αυτή η διάταξη αναδεικνύει μια πιο συγκροτημένη μουσειακή διαδρομή για την αρχαία ελληνική τέχνη, μια διαδρομή που αναμειγνύει, όπως το είχε οραματιστεί ο Pierre Devambez, όλες τις τεχνικές. Το 1997 επίσης, αλλάζει η διάταξη και στον πρώτο όροφο: το τμήμα ελληνικών αρχαιοτήτων ανακαταλαμβάνει το μισό πρώην Μουσείο Καρόλου Ι΄ για να εκτεθούν εκεί τα πήλινα αγαλματίδια και ανάγλυφα· έτσι, επανεξετάζονται ολοκληρωτικά η γκαλερί Campana —που επιτέλους ηλεκτροδοτήθηκε— και η αίθουσα με τα χάλκινα. Τον Ιούλιο του 2010, το τμήμα ολοκληρώνει την αναδιοργάνωση των αιθουσών που είναι αφιερωμένες στην αρχαία ελληνική τέχνη, εγκαινιάζοντας τις αίθουσες της κλασικής και της ελληνιστικής τέχνης και παραχωρώντας στην Αφροδίτη της Μήλου το ισόγειο του περιπτέρου του βασιλιά. Το σύνολο αυτό, που στεγάζεται στη νοτιοδυτική γωνία της Τετράγωνης Αυλής, σχηματίζει δύο στοές, που ανήκαν στα πρώην βασιλικά διαμερίσματα. Τις στοές διαδέχεται η αίθουσα των Καρυάτιδων, και ολοκληρώνεται, έτσι, η αφιερωμένη στην αρχαία ελληνική τέχνη χρονολογική διαδρομή που είχε ξεκινήσει το 1997.

Οι εκθέσεις που αφιερώθηκαν στην επανακάλυψη της Τανάγρας (1996), της Μύρινας (2008), της Σμύρνης (2009) και της Μακεδονίας (2011), όπως και αυτή που προβλέπεται να εγκαινιαστεί το φθινόπωρο του 2021 με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των διακοσίων χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση αντικατοπτρίζουν την έκβαση των ερευνών που διεξάγουμε με Έλληνες και Τούρκους συναδέλφους και οι οποίες υπογραμμίζουν την επιθυμία να συνδέσουμε την αρχαιολογία του παρελθόντος με τις πιο πρόσφατες αρχαιολογικές έρευνες. Μαρτυρούν, μετά τις μεγάλες εκθέσεις που αντιστοιχούσαν σε επιμέρους ερευνητικά αντικείμενα (*Ευφρόνιος* το 1990 για την ελληνική κεραμική, *Τανάγρα* το 1996 για την κοροπλαστική, *Πραξιτέλης* το 2007 για τη γλυπτική), μια νέα αρχαιολογική προσέγγιση που στοχεύει στην παρουσίαση όλων των όψεων ενός πολιτισμού.

Απομένει, τα επόμενα χρόνια (2021–2023), να διαμορφωθούν οι αίθουσες που θα αναδείξουν τις βυζαντινές συλλογές του Μουσείου και συγκεκριμένα τη συλλογή εικόνων του Λούβρου.

